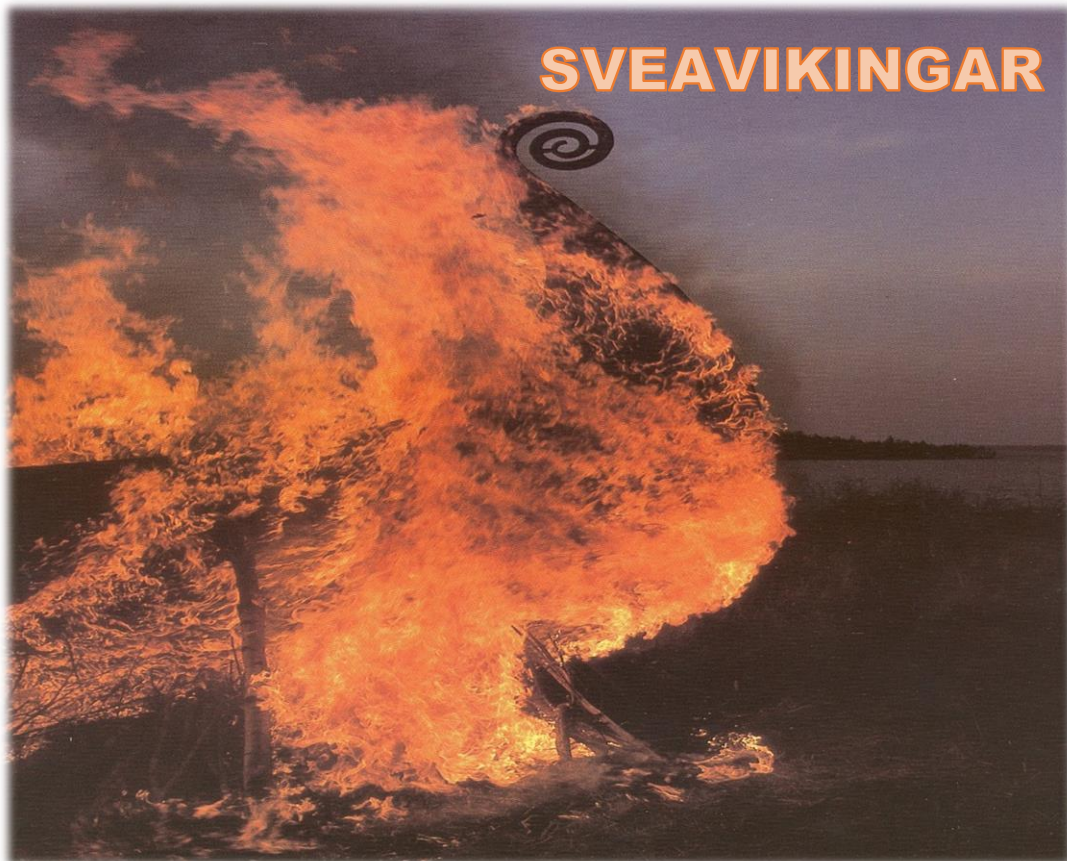

SVEAVIKINGAR

Arla i urtid
fanns ingenting
ej sand eller hav
eller svala vågor;
jord fanns icke
och ingen himmel,
där fanns omätligt gap
gräs fanns det icke...

(Völuspá - Skapelsen ur Völvans
spådom i den äldre Eddan)

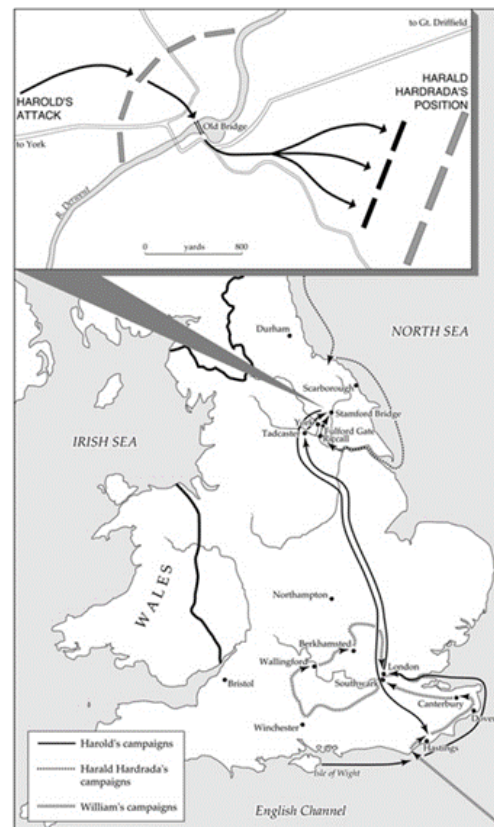
SVEAVIKINGAR

VIKINGATIDEN

Traditionellt så brukade man säga att vikingatiden började den 8:e juni år 793. Då beskrevs den första kända vikingaplundringen. Klostret vid **Lindisfarne** i Norra England fick en påhälsning av norska vikingar. Numer så anser man dock att vikingatiden startade tidigare (750-tal – arkeologiska fynd i Estland). Det finns ett exakt datum för Vikingatidens slut, den 25:e september år 1066. Då stupade den norske kungen Harald Hårdråde i slaget vid **Stamford Bridge**. Ironiskt nog så kom England att erövras några veckor senare av en ättling till den danske vikingen "**Rollo**" – Vilhelm Erövraren...

SVEAVIKINGAR

NÅGRA FRÅGOR

Vilka var Sveavikingarna?

Hur levde de?

Vart for Sveavikingarna?

Vart for de andra vikingarna?

Varför tog Vikingatiden slut?

SVEAVIKINGAR

SVEA RIKE

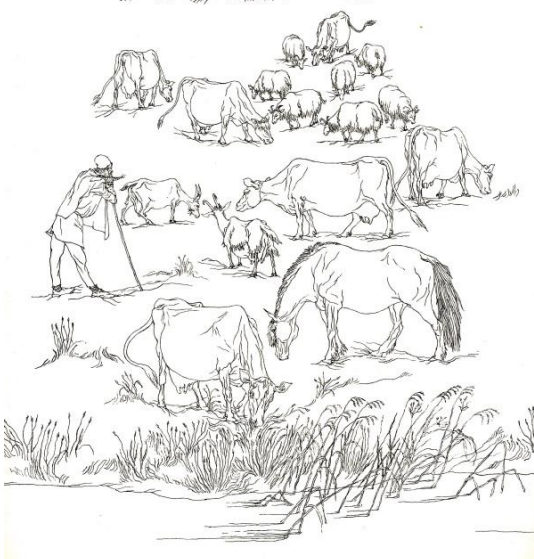
Sverige under vikingatiden var mycket olikt dagens Sverige. Så fort man passerade Södermanland så närmade man sig det mörka Närke (Nedre riket). Detta utgjorde gränsen mot två större självständiga landsdelar; Västra och Östra Götaland. Mot söder fanns de olika småländerna som var gränsbygd mot Danmark (Danariket). I väster nådde man Göta Älv som markerade gränsen mot Norge (Norra riket – Norege) och i norr så var Gästrikland och Dalarna gränsbygd. Svea Rike (eller Svealand) bestod i princip bara av Uppland, Västmanland och en liten bit av Södermanland – de s.k. Mäljarlandskapen...

SVEAVIKINGAR

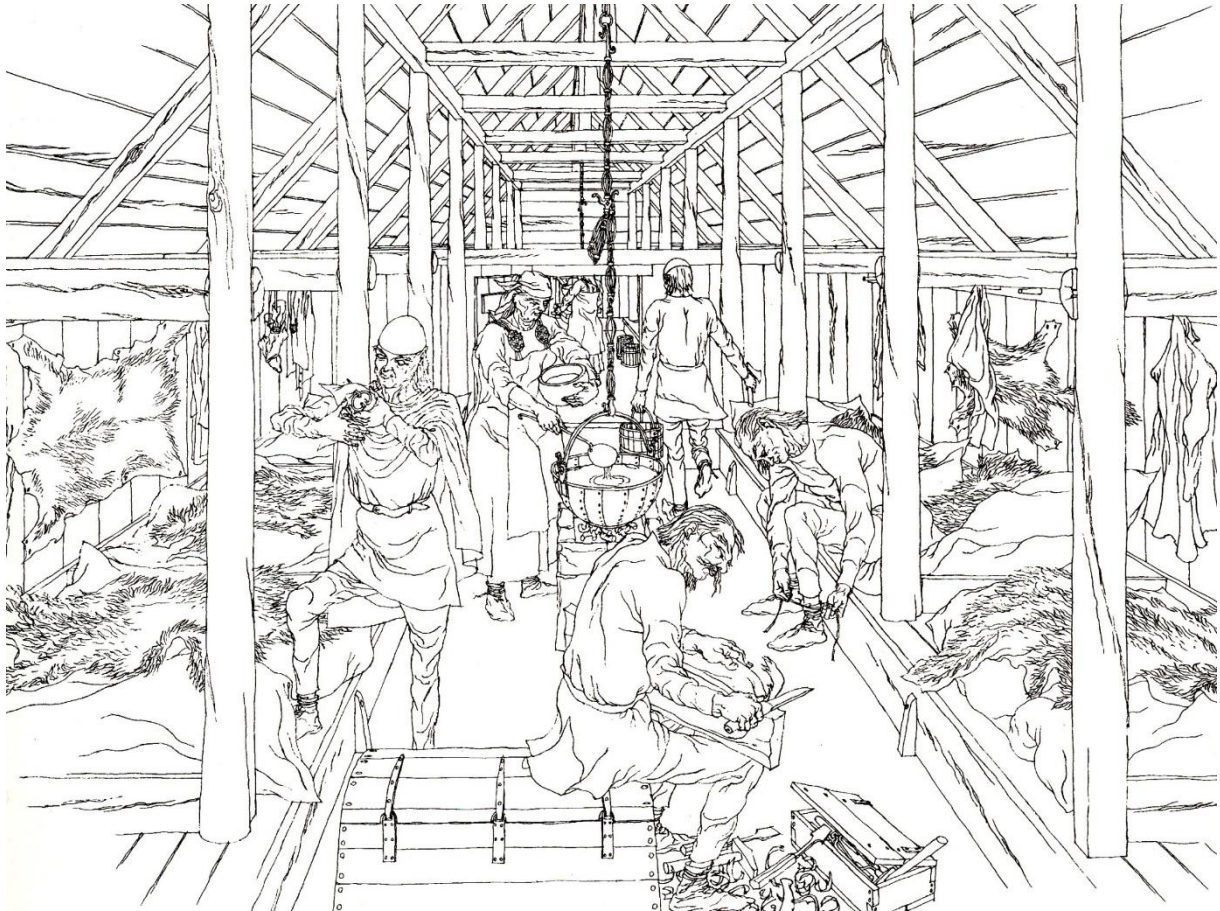
VILKA VAR SVEAVIKINGARNA?

De typiske Sveavikingarna var bönder. Bilden av vikingamannen som en härjande krigare är till viss del fel. De flesta män stannade hemma och tog hand om sina gårdar (eller arbetade för någon annan). Familjen (ätten) var mycket

viktig för vikingen. Om man inte tillhörde en ätt så hade man inga rättigheter i samhället. Det fanns ingen som kunde försvara dig vid tinget och det fanns ingen som formellt kunde föra ätten vidare. Det enda hopp man hade var att någon skulle förbarma sig och ta upp den som ej hade någon ätt i sin egen ätt. Man kan kanske likna det vid en mer modern maffiafamilj där ättens överhuvud var "Gudfadern"...

SVEAVIKINGAR

KVINNOR

Kvinnorna i vikingasamhället var respekterade, de hade individuell auktoritet och var prisade av männen. De var inte lika högt uppsatta men de berömdes inom en annan sfär. Männen åkte på långa färder och utkämpade stora strider. Kvinnorna gjorde inte detta utan de var hyllade för att de höll ordning på allt inom hemmet. De städade och gjorde andra sysslor som var viktiga i bondesamhällen. Det var de s.k. traditionella ”feminina sysslorna” som utfördes.

Äktenskapet sågs som en allians mellan likvärdiga och mellan deras familjer. Enligt två häpna arabiska sändebud som besökte vikingasamhällen, ett i Hedeby och ett på Irland ska kvinnor ha haft stor frihet inom äktenskapet, rätten att skilja sig var t.ex. givet till kvinnorna

DAMMODET ÅR 999

SVEAVIKINGAR

STORA SOCIALA SKILLNADER

Arkeologiska utgrävningar har visat att det fanns mycket stora skillnader mellan olika personer under vikingatiden. Förutom ätten så fanns det andra skillnader. Högst upp fanns storbonden/hövdingen och allra längst ner stod trälen (slaven). Trälarna arbetade hårdast samtidigt som de inte hade några rättigheter alls. De räknades tillsammans med boskapen som en av andra vanliga tillgångar på gården. När en mycket viktig person dog så var det inte ovanligt att man offrade en eller flera trälarna. På fotot till höger så ser man en träl med sammanbundna händer och fötter som offrats tillsammans med en kvinna. Hon måste haft en ganska hög ställning eftersom hon har fått vapen med sig i graven. Kroppen var dessutom täckt med två stenar så att hon inte skulle spöka... ("gå igen"...)

SVEAVIKINGAR

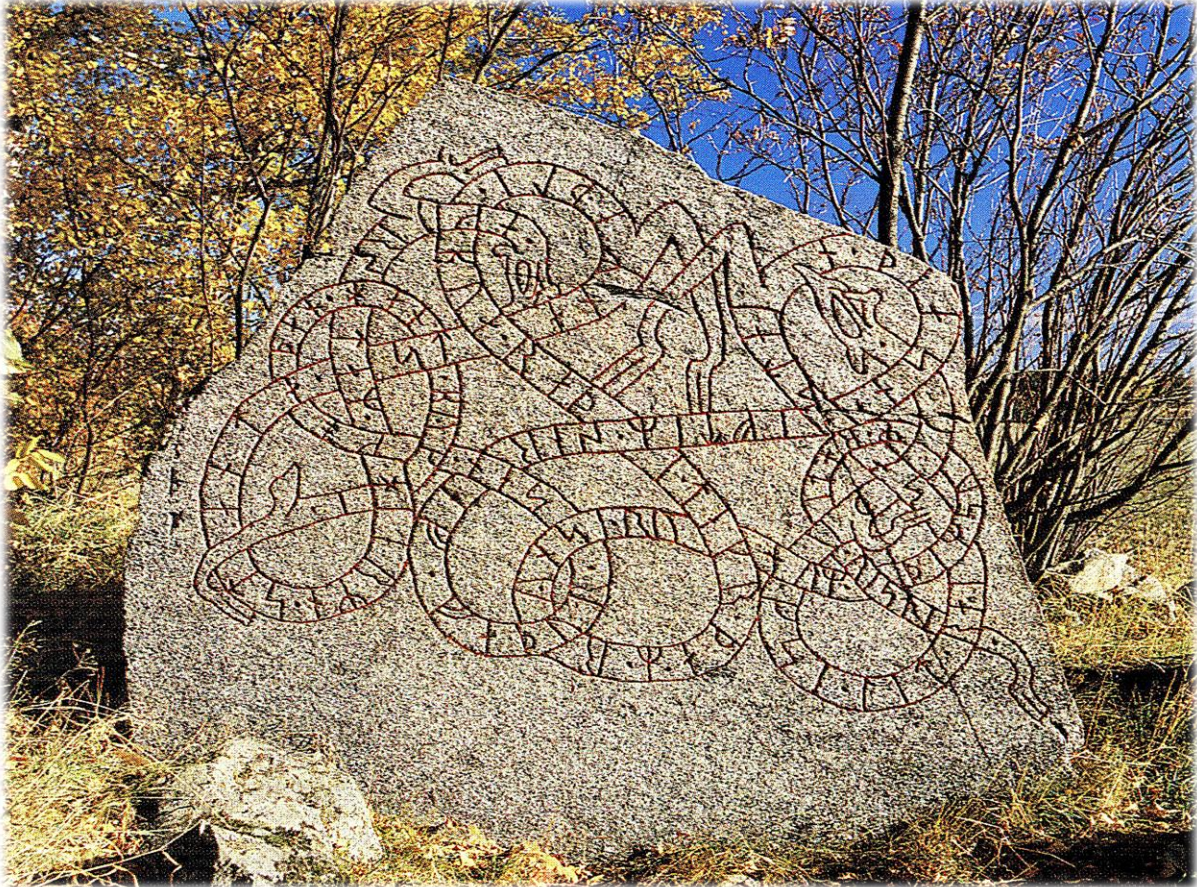

RELIGION

Adam av Bremen skrev om vikingar i Uppsala på 1000-talet ”*Detta folk hava ett mycket förnämligt tempel, som heter Ubsola. Det ligger ej långt från staden Sictona. I detta tempel, som helt är smyckat med guld, dyrkar folket belätena av tre gudar, på så vis att den mäktigaste av dessa, Tor, har säte mitt i salen; på ömse sidor har Oden och Frö plats.*”

Den äldre religionen krävde mycket av de troende, bl.a. offer. Adam av Bremen skriver om detta också: ”*Offret försiggår alltså på följande sätt: Av allt levande, som är mankön, offras nio stycken, med vilkas blod gudarna enligt seden blidkas. Men kropparna hängas upp i en lund, som är vid templet. Ty denna lund är så helig för hedningarna, att varje träd däri tros ha blivit heligt genom de offrades död och förruttnelse. Där hänga också hundar och hästar jämte människor, och en kristen har berättat mig, att han sett 72 sådana kroppar hängande om varandra...*”

SVEAVIKINGAR

RUNOR

Ordet runa kommer från det fornnordiska ordet rún. Rún kan betyda två saker; antingen betyder det “det skrivna” eller “hemlighet, hemligt rådslag, mysterium”. Den äldsta teorin är att runorna kommer från gudarna (från Oden). I Havamål kan man läsa om hur Oden lärde sig runor genom att överskrida dödens tröskel. Han hängde sig själv i livets träd (Yggdrasil) i nio dagar och nio nätter och mottog insikt om runornas betydelse och makt.

De mer moderna teorierna säger att runorna kommer från:

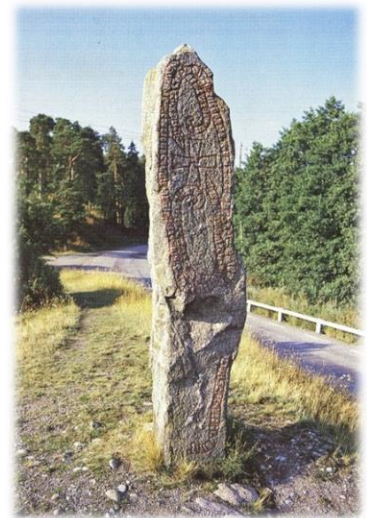
- 1. Det latinska alfabetet*
- 2. Det grekiska alfabetet*
- 3. Det etruskiska alfabetet*

SVEAVIKINGAR

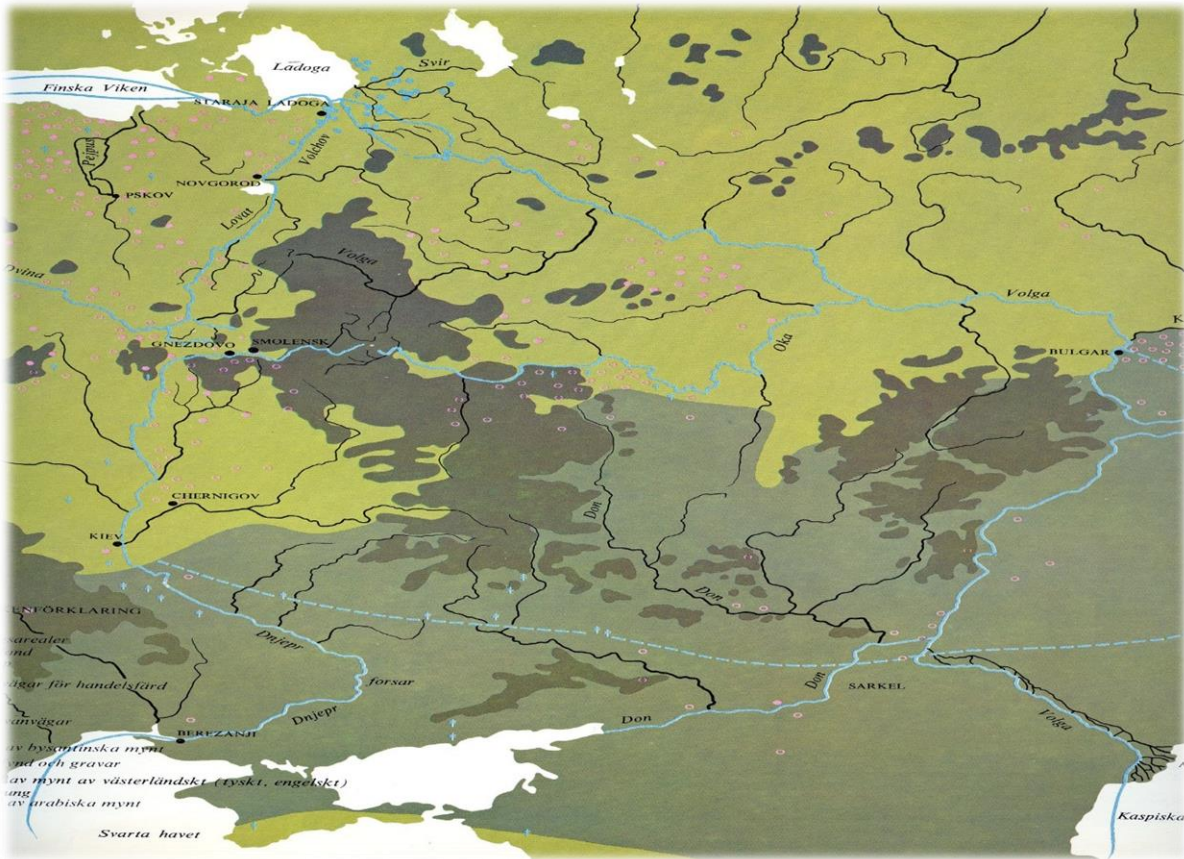
Man har funnit över 3000 runinskrifter i Sverige och av dessa finns ca 1000 i Uppland. De första runinskrifterna dök upp runt 200 e.Kr. De är ristade med den äldre 24-typiga futharken (futhark) är de 6 första bokstäverna i runalfabetet) oftast mycket kort och på lösa föremål som vapen och smycken.

Under vikingatiden så började man använda den yngre 16-typiga futharken. Nu blir texten längre. Det kan vara i form av en minnesskrift över någon som dött, en personbeskrivning, ett arvskifte, hur någon omvänts till kristendomen, etc...

I Uppland och Södermanland så kan man finna över 30 runstenar som berättar om ett vikingatåg österut under ledning av en viking som hette Ingvar Vittfarne. Detta vikingatåg slutade med katastrof. Ingen av deltagarna i detta vikingatåg återvände hem. På några stenar står det ristat att de ”*gåvo örnen föda österut i Särkland*”

SVEAVIKINGAR

SVEAVIKINGARNA ÅKTE ÖSTERUT

Precis som Ingvarstenarna nämnde så begav sig de flesta Sveavikingar österut för att söka lyckan. De färdades från Finska Viken via de ryska floderna till Novgorod (Holmgård), Kiev (Könugård) ända ner till Konstantinopel (Miklagård).

De flesta vikingar i österled var handelsmän. De tog med sig pälsverk, honung och slavar. De bytte till sig arabiska silvermynt och orientaliska varor. Med tiden anlade de befästa platser för att skydda sin handel. Dessa blev med tiden större och fungerade som lokala handelscentra. Novgorod och Kiev blev stora huvudpunkter för handeln. I Kiev kom ett flertal sveavikingar bosätta sig. En av dessa skall enligt den ryska Nestorskrönikan ha varit en svensk viking vid namn Rurik. Han anses av en del vara grundaren av det första ryska riket...

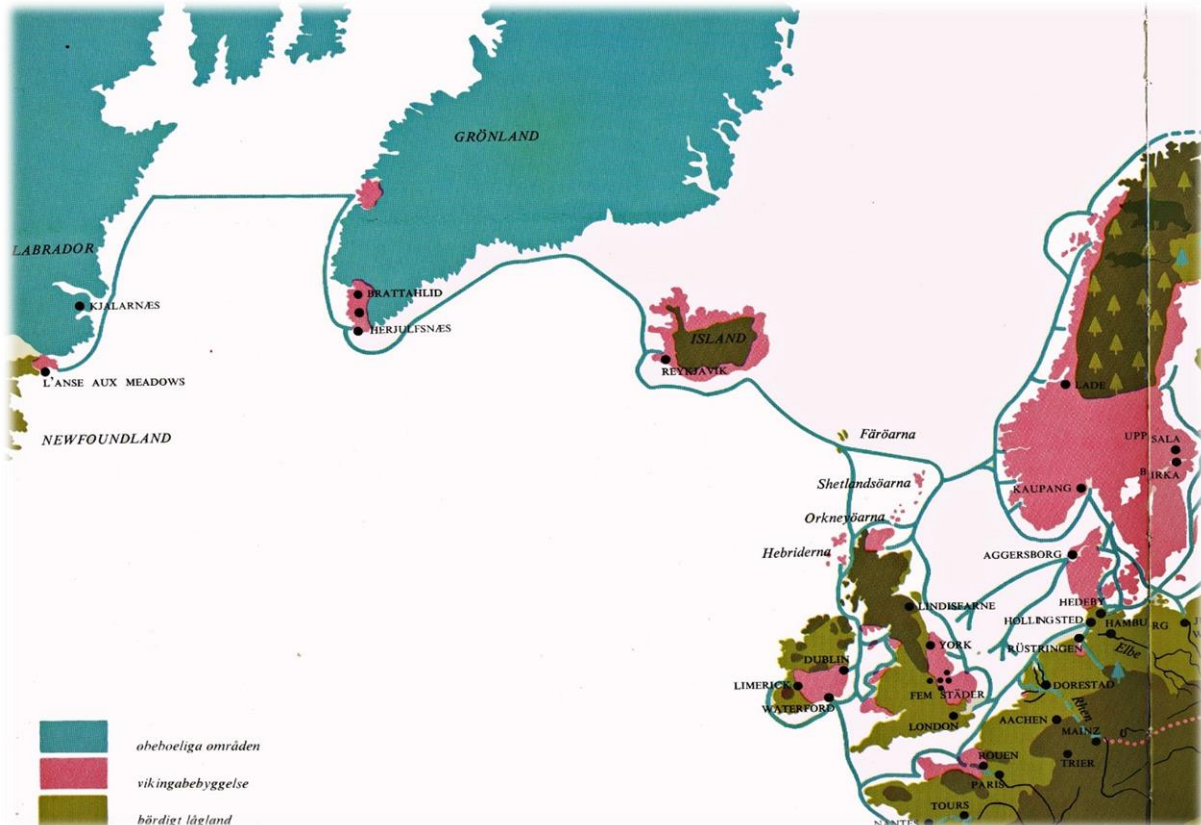
SVEAVIKINGAR

MIKLAGÅRD

En del av Sveavikingarna kom ända ner till Svarta Havet där de seglade till Konstantinopel (Miklagård). Kejsaren litade inte alltid på sina livvakter vilket gjorde att han kom att bilda en speciell livvakt bestående av vikingar. De kom att kallas det ”*Varangiska Gardet*”. I kyrkan Haga Sophia i Istanbul (Konstantinopel – Miklagård) kan man hitta spår av vikingar. En av dem ristade in sitt namn på en av balustraderna – gammal vikingagraffiti...

SVEAVIKINGAR

DANER OCH NORRMÄN SEGLADE VÄSTERUT

Medan de svenska vikingarna begav sig österut begav sig många norska och danska vikingar västerut mot England och Frankrike för att handla och plundra. Dessa länder kom att kriga mer än de svenska vikingarna. Vissa bosatte sig i de nya områdena - ända tills de drevs bort. I norra Frankrike avslöjar namnet Normandie att det var "nordmän" som slog sig ner där (bl.a. den danska vikingen "Rollo" som skulle beskydda Frankrike från andra vikingar...)

I England finns fortfarande en hel del skandinaviska namn kvar. Till exempel Scunthorpe, där delen thorpe härstammar från det fornnordiska ordet þorp som betyder torp. Sedan har vi också "by" vilket fortfarande idag betyder samma sak, exempelvis Grimsby...

SVEAVIKINGAR

NYA OMRÅDEN

En del av de norska vikingarna styrde färden rakt västerut (till och med lite nordväst) och hamnade på det sättet på Island. Därifrån kom en del senare att bosätta sig på Grönland – och från Grönland seglade Leif Eriksson (Erik den Rödes son) till den amerikanska kontinenten - Vinland. Detta skedde ungefär år 1000 – alltså nästan 500 år före Columbus... (Här är en bild på "Furdustrandi" – Cape Porcupine söder om floden Hamilton vid Labrador).

SVEAVIKINGAR

VIKINGATIDENS SLUT

Så småningom så tog vikingatiden slut. Vad var orsaken till detta? Det finns några teorier om detta;

- *Kristendomen bredde ut sig och "passiviserade" de vilda nordmännen*
- *De länder som vikingarna tidigare "erövrade" och plundrade fick starkare ledare som lyckades besegra vikingarna*
- *Andra länder växte om de nordiska länderna och de tog nu över de nordiska ländernas handel... (t.ex. Hansan och de italienska städerna)*
- *Samtliga teorier tillsammans!*

Oavsett vad som hände så gick vi in i en ny tid efter 1066. Högmedeltidens framgångsrika period hade börjat...

SVEAVIKINGAR

SAMMANFATTNING

Vikingatiden startade med plundringen av klostret i Lindisfarne år 793. Den kom att vara nästan i trehundra år – fram till Harald Hårdrådes fall vid Stamford Bridge 1066.

De typiska Sveavikingarna var bönder. Mannen odlade sin jord och hade inga tankar på att ge sig ut på havet. Kvinnan tog oftast hand om hushållet och hade i jämförelse med flera andra länder en bättre social ställning. Ändå var vikingatidens samhälle ett mycket ojämlikt samhälle. Det fanns en stor skillnad mellan en hövding och en träl (slav).

Religionen – asatron hade många gudar som man skulle sköta om. En del av religionen var att offra djur och människor. En av de källor som finns från denna tid är runstenar. På dem ristade runristaren antingen det äldre 24-typiga futharken eller den yngre 16-typiga futharken.

SVEAVIKINGAR

Först så trodde man att runorna kom från gudarna. Idag så tror man att de kommer från ett av våra vanliga alfabet; det latinska, grekiska eller etruskiska.

Sveavikingarna reste oftast österut. De tog sig ner för de ryska floderna ibland ända fram till Konstantinopel (Miklagård). Oftast så handlade dom med varor som honung, pälsverk och slavar. För de fick dom arabiska silvermynt och en del varor från Orienten. Ibland plundrade dom och då kunde det gå illa. Ingvar Vittfarne och hans män försvann vid ett plundringståg i öster där de enligt runorna ”*gåvo örnen föda*”

De norska och danska vikingarna seglade västerut – till England och Frankrike. En del av de norska vikingarna seglade ännu längre – till Island, Grönland och runt år 1000 – till ”*Vinland*” (Kanada)

Kristendomen, starkare motstånd och en bättre europeisk ekonomi som fick fart på handeln innebar slutet för Vikingatiden. Nu tog andra handelsmän över – Hansan och de italienska städerna...

SVEAVIKINGAR

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Almgren, Bertil (m.fl.). *Vikingen*. Wahlström & Widstrand. Spanien, 1974

Brøndsted, Johannes. *The Vikings*. Penguin Books Inc. England, 1973

Danielsen, Hanne-Luise. *Vikingaliv år 999*. Bilaga till Illustrerad Vetenskap. Bonniers Specialmagasiner, 1994

Erikson, Bo G. & Löfman Carl O. *A Scandinavian Saga*. Natur och Kultur. Värnamo, 1987

Jansson, Sven B. F. *Runes in Sweden*. Gidlunds, Värnamo, 1987

Jones, Gwyn. *A History of the Vikings*. Oxford University Press. London, 1968

Graham-Cambell, James. *The Viking World*. Ticknor & Fields. USA, 1980

Roesdahl, Else. *The Vikings*. Penguin Books. England, 1992

Sawyer, Birgit. *Property and Inheritance in Viking Scandinavia; the Runic Evidence*. Occasional Papers on Medieval Topics 2. Viktoria Bokförlag. Alingsås, 1988